

ВИСТАВОЧНА ХУДОЖНЯ ПАНОРАМА 2013 РОКУ

*(оглядова довідка за матеріалами преси,
неопублікованими документами та Інтернету)*

Вітчизняне образотворче мистецтво завжди відігравало значну роль у культурно-мистецькому та духовному житті нашої країни, бо одна із головних функцій цього мистецтва – робити людину кращою, спричиняти катарсис, примушувати думати і допомагати зануритись у вир ідей. І сьогодні українські художники своєю діяльністю утверджують високі ідеали гуманізму, сприяють осмисленню сучасності, висвітлюють ключові миттєвості епохи. Саме тому у 2013 році розширився діапазон творчості митців та їх творчих пошуків; йшло утвердження попередніх мистецьких досягнень. Одним із показників такої творчої активності стала організація та проведення великої кількості художніх виставок, де було представлено широкий зріз сучасного мистецтва України.

Вагомими культурними подіями року були міжнародні та всеукраїнські виставки на теренах нашої держави. Показовим тут можна вважати те, що значного резонансу набули не тільки столичні, а й регіональні виставки. Ця тенденція намітилася останніми роками і продовжувалася у 2013 році.

Важливим, є те що великі виставки слугують значною інформаційною базою для мистецтвознавчих досліджень, бо окреслюють загальні тенденції розвитку української графіки, скульптури, живопису, текстилю тощо. Вони також дають уявлення про регіональні відміни українських мистецьких шкіл [1].

Традиційно Міністерство культури України разом з Національною спілкою художників України організували Всеукраїнську художню виставку „Мальовнича Україна”, яка відбувалася у рамках Міжнародного Шевченківського літературно-мистецького свята „В сім’ї вольній, новій...”. Всеукраїнська художня виставка „Мальовнича Україна” продовжує традицію шевченківського альбому офортів „Живописная Украина”, виданого у 1844 році. До альбому увійшли замальовки Т. Шевченка, які він робив під час своїх подорожей Україною. З 1990 року виставка відбувається щорічно; 2013 року місцем її проведення став Харків. Експозицію виставки „Мальовнича Україна” склали нові твори живопису, графіки та скульптури сучасних митців. Було представлено 300 робіт різного спрямування: жанрові твори, пейзаж, портрет, натюрморт. На жаль, ця вагома мистецька подія дуже скупо висвітлювалася у

вітчизняних засобах масової інформації, хоча й відзначалося, що сама „Мальовнича Україна” стала головною подією Міжнародного Шевченківського літературно-мистецького свята „В сім’ї вольній, новій...” [2].

Численні великі виставки вже традиційно проводилися у столиці. Тут одним з найбільш активних мистецьких майданчиків залишався Центральний будинок художника України. Водночас, у пресі зазначалося, що, коли сьогодні існує чимала кількість комерційних галерей та музеїв, виникає питання про втрату НСХУ статусу провідної організаційної установи, що відповідає за виставкове життя. Проте саме у залах НСХУ проходить найбільша кількість всеукраїнських виставок. Якість їх різна, і подеколи це поняття трансформується у кількість, але не можна заперечувати факт, що такі виставки – чи не єдина можливість для художників із периферії залучитися до всезагального українського мистецького процесу [1].

У виставкових залах Центрального будинку художника України за фінансової підтримки Міністерства культури України проходила Всеукраїнська виставка до Дня художника України. 2013 року ця традиційна мистецька подія набула особливого значення у зв’язку з ювілейною датою – 75-річчям від дня заснування Національної спілки художників України. Масштабність виставкового проекту спокушувала піти перевіреним шляхом і значну частину експозиції сформувані з творів із фондів Національної спілки художників України, мистецька якість яких незаперечна. Але, зважаючи на численність запропонованих виставковому комітету творів з усіх куточків України, доречним здалось показати сучасні здобутки наших художників. Відвідувачі мали змогу побачити понад 500 творів усіх видів образотворчого мистецтва. Показували і роботи молодих художників в рамках проекту „Slava Frolova Group”. Значне місце в експозиції посідали роботи Харківської та Одеської організацій Національної спілки художників, які у 2013 році також святкували свої 75-річні ювілеї. Взагалі на виставці були картини абсолютно різних художників, тож відвідувачі мали змогу побачити їх манеру, техніку, визначитися із своїми уподобаннями [3, 4, 5].

У Центральному будинку художника працювала V Всеукраїнська триєнале “Живопис – 2013”, яка зібрала творчі здобутки вітчизняних художників за три роки. В одному виставковому просторі гармонійно поєдналися твори знаних майстрів і молодих авторів різноманітних стилів, жанрів і тем. Кожен відвідувач мав змогу оцінити стан сучасного українського живопису та отримати естетичне та емоційне задоволення. Від такої кількості робіт на одній виставці у глядачів та мистецтвознавців просто розбігалися очі. Поруч з полотнами знаних та успішних художників А. Криволапа, В. Сидоренка, М. Моргуна, В. Шерешевського, П. Лебединця, В. Ковтуна, О. Дубовика, І. Мельничука, О. Животкова виставлялися не менш цікаві живописні роботи інших митців. Загальна експозиція не була акцентована на одному певному напрямі. Навпаки, її завданням було гідно презентувати все найвагоміше в галузі реалістичних надбань наших художників, твори авторів-експериментаторів у колористичному полі тощо. „Виставки всеукраїнського

формату проводяться у нас часто, але ця була присвячена саме живопису і дає уявлення про усю сучасну гаму цього виду образотворчого мистецтва, – підкреслив директор Дирекції художніх виставок України І. Волошук. – До нас надійшло понад 800 заявок з усієї України, з яких експертна рада із знаних фахівців дуже прискіпливо відібрала 275 робіт. Відбір проводився за надісланими авторами фотографіями живописних полотен, створених за останні три роки. Ми намагалися зменшити кількість стандартних пейзажів та натюрмортів, хоча в першу чергу брали до уваги професійну досконалість і мистецьку якість запропонованих робіт. Потужно на виставці було представлено роботи художників з Києва, Харкова, Одеси, Закарпаття”. Експертна рада відзначила також і кращі роботи трієнале. Нагорода такого рівня для будь-якого митця є престижною і важливою. Гран-прі V Всеукраїнської трієнале отримав І. Михайлов за триптих „На краю землі”. Лауреатом першої премії стала Г. Криволап за роботу „Стамбул”, а другу премію отримала О. Рижих за „Жертвоприношення Авраама” [6].

Справжнім подарунком мистецтвознавцям та глядачам стало II Всеукраїнська трієнале книжкової графіки, що теж проходила у приміщенні Центрального будинку художника. На трієнале глядач мав нагоду ознайомитися з творами художників різного віку – від студентів до майстрів з багаторічним стажем зі всієї України. Виставка презентувала мистецтво сучасної книжкової графіки останніх трьох років. В експозиції було представлено і реалізовані проекти (примірники книг), і авторські ідеї, які чекають свого видавця. Різноманітність виставкового діапазону позначили такі оригінальні примірники, як арт-бук – так звана авторська книга художника, що створюється за принципом вільного польоту фантазії в одному-єдиному примірнику. За кордоном арт-бук прижився вже досить давно, має своїх шанувальників і колекціонерів, а для України цей вид мистецтва все ще в новинку, тому – терпляче чекає свого визнання. Окремий розділ виставки було присвячено виключно шрифту, як цілком самостійному, тонкому і складному мистецтву. У пресі підкреслювали, що ілюстрації на трієнале – на будь-який смак. Були тут і класичні твори (туш, перо, акварель), і об’ємні, зовсім маленькі і велетенські – метр завдовжки, строгі і розкуті, сюрреалістичні і наївно-дитячі. Зважаючи на таку різноманітність, неважко дійти висновку, що книжкова графіка на Україні дійсно здатна бути конкурентоздатною щодо західних зразків. Єдине, що викликає жаль – художників з прекрасними ідеями значно більше, ніж видавництва, здатних їх реалізувати у вигляді конкретних проектів. Серед представленого на виставці розмаїття критики особливо відзначили графічні аркуші А. Чебикіна до збірки І. Франка „Зав’яле листя”, ілюстрації В. Гукайла до творів М. Гоголя та Е.Т.А. Гофмана, ілюстрації Р. Кутальнової до твору О. Росича „Отто, принц Львівський”, виконані в авторській техніці з „ефектом вітражного скла”, хоча матеріалом слугував папір, гротескові ілюстрації А. Бабака до власної казки „Пригоди капітана Врубеля”. Глядач також ознайомився з ілюстраціями художника В. Штанка до повісті Я. У. Екгольма „Людовігові Хитрому – ура, ура, ура!”, у техніці перо, туш, акварель. Чудово оформлений К. Матвеевою

роман Л. Керролла „Аліса в країні чудес”. Контраст світла-тіні, вишуканість ліній і ніжна ліричність пронизують ілюстрації В. Анікіна до повісті А. Ліндгрена „Міо, мій Міо” [7].

Загалом, мистецтвознавці дуже високо оцінили роботи молодих учасників виставки. Саме вони внесли у виставкові зали НСХ України дух сміливого новаторства, активного мистецького темпераменту, чим зробили трієнале книжкової графіки 2013 року унікальним. Приємно, – підкреслювали мистецтвознавці, – що молоді люди, котрі отримали високу професійну підготовку у Києві, Харкові, Львові та інших містах України у своїх творчих пошуках не обмежилися виключно формальними знахідками, а навпаки – їхні роботи хвилюють теплом життя, людяністю, відповідальністю за все, що робиться на землі. Талант українських художників робить читання справою захоплюючою для будь-якого віку, і II Всеукраїнська трієнале книжкової графіки – переконливе тому підтвердження. Подібні виставки залишають по собі помітний слід і в свідомості авторів, і в душах шанувальників графічної образності [7].

До Дня Незалежності України було приурочено Всеукраїнську виставку „Молоде мистецтво молоді країни”. Під дахом столичного Будинку художника зібрали понад 230 творів станкового живопису, графіки, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, створених молодими митцями з різних куточків нашої держави. Всім художникам менше 35 років, тож їх становлення відбувалося якраз у роки незалежності країни. Організатори заходу – Національна спілка художників України та Міністерство культури України – керувалися ідеєю широко показати твори художників молодого покоління, які у майбутньому будуть визначати обличчя вітчизняного образотворчого мистецтва. Остання подібна виставка відбулася 10 років тому. Відбираючи твори, виставковий комітет звертав увагу перш за все на мистецьку якість, не обмежуючи авторів в будь-яких інших мистецько-світоглядних уподобаннях. Таким чином, кожна з 230-ти робіт стала своєрідним поглядом молодого автора на мистецтво, а усі разом вони давали уявлення про творчі досягнення нового покоління. Традиційно експозицію виставки становили твори найяскравіших представників регіональних мистецьких шкіл. Це учасники з Києва, Львова, Харкова, Донецька, Дніпропетровська, Полтави, Ужгорода, Черкас, Вінниці та інших міст. Серед основних жанрових тем – портрети, натюрморти, пейзажі (як українські краєвиди, так і закордонні), пори року, навіть християнська тематика. Зверталися автори і до староруської тематики. Наприклад, А. Зігура представив скульптуру „Добриня та Малуша”. Крім широкого тематичного розмаїття живопису, графіки, скульптури, виставка презентувала й декоративно-ужиткове мистецтво. Це килими, мозаїка, ляльки-панно, декоративні тарелі, витинанки. Також були і гравюри, офорти, літографії, ліногравюри [8].

Однією з тенденцій останніх років в образотворчому мистецтві України стало зростання популярності анімалістичного жанру у мистецтві. Одним із свідчень цього стала перша за останні 20 років велика Всеукраїнська

виставка, присвячена тваринам, – „Ноїв ковчег”, теж розгорнута у Будинку художника. Організатори, а це, передусім, Дирекція художніх виставок України, були переконані, що художнє втілення цієї теми викличе неабиякий інтерес у широкого глядацького кола. І ці сподівання повністю справилися. Експозиція об’єднала всі види образотворчого мистецтва та фактично стала виставкою про дружбу, прихильність та відданість. Зокрема, було представлено більше трьох сотень полотен різних авторів майже з усіх куточків України. Серед митців, які підтримали проект, було чимало і молодих художників та художниць, що у черговий раз засвідчило популярність та перспективність анімалістичного жанру [9].

На виставках загальноукраїнського масштабу, які проводяться щорічно у столичних залах Центрального будинку художника, найбільше місце в експозиції відводиться живопису. Це зумовлено, очевидно, тим, що сучасні митці через економічні умови віддають йому перевагу перед іншими видами мистецтва. Вражає широкий діапазон творчих спрямувань українських живописців, їх жанрових, тематичних, колористичних уподобань. З одного боку відчувається вплив регіональних мистецьких шкіл, з іншого – митці мають свої улюблені теми та мотиви, колористичну політуру, намагаються експериментувати – особливо це стосується молодих художників, які шукають власне місце у мистецькому потоці, хочуть заявити про себе. Тож позитивною тенденцією є значна частка молодих учасників всеукраїнських виставок, для яких це добра нагода представити свою творчість глядацькому загалу [10].

Таким чином, Національна спілка художників України допомагає молодому художникові утвердитися в мистецьких колах, щоб початківець зміг виставити на огляд власний доробок, забезпечивши собі місце у молодіжній та основній групі. Та, зарекомендувавши себе у спілчанському товаристві, треба повсякчас дбати про підвищення особистого професійного рівня, постійно презентувати глядачам власні роботи. Чим швидше митець усвідомить своє місце в суспільстві і чим продуктивніше працюватиме над втіленням власних задумів, тим кращих результатів досягне в цій справі [11].

А ось чимало художників із великим творчим доробком намагаються організувати персональні експозиції, а у всеукраїнських заходах беруть участь час від часу. Проте їхні твори якраз і привертають увагу шанувальників мистецтва. Тішать і роботи найстарших митців, що продовжують працювати й гідно представляти свою творчість.

Останнім часом помітна тенденція до збільшення кількості творів, представлених в експозиції. Якщо у попередні роки їх було близько двохсот – трьохсот, то зараз ця кількість вже наближається до шестисот, хоч виставкова площа залишається такою ж, як і раніше. А оскільки живопис традиційно розміщується на стінах і його найбільше, то роботи багатьох митців мимоволі опиняються у близькому сусідстві, що інколи заважає їх сприйняти. Крім того, митці рідко подають на виставки великі картини, дотримуючись комфортних середніх та невеликих розмірів полотен, що пов’язано як з умовами виконання, так і з плануванням подальшої долі власних творинь. Ці самі фактори впливають на жанрові уподобання – серед робіт переважають пейзажі

та натюрморти, трохи рідше трапляються портрети, а от великих, значних картин – обмаль. Та головним є те, вважають мистецтвознавці, що великі виставки у залах Центрального будинку художника викликають резонанс у суспільстві, дають можливість глядачам побачити кращі досягнення українських митців [10].

Доволі гучною виставкою стала VIII ART KYIV Contemporary у Національному культурно-мистецькому та музейному комплексі „Мистецький арсенал”. Зазвичай Art Kyiv Contemporary приваблював відвідувачів міжнародними проектами. Для порівняння, у 2012-му яскравими платформами були італійська та угорська, а також масштабно представлено галереї з Парижа, Москви, Відня і Берліна. Цього разу експозиційний майданчик віддали винятково українським художникам із Києва, Донецька, Харкова, Львова, Одеси, Івано-Франківська, Канева. Асистент генерального директора „Мистецького арсеналу” О. Ананов нарахував 250 художників, 35 проектів і 25 кураторів, які їх реалізовували. Серед такої кількості імен кожен мав змогу знайти роботи за своїми уподобаннями. Більшість представлених на форумі робіт – це живопис українських митців, які добре продаються і мають власну манеру письма. Напевне, тому вже на відкритті від проекту до проекту ходили колекціонери у супроводі мистецтвознавців і консультантів і вишукували щось нове, оригінальне.

Організатори запевняли, що намагалися уникнути комерціалізації, не пішли на повідку публіки і створювали виставку мистецтва, де кожен проект має свою оригінальну думку та ідеологію, про які важливо дізнатися з опису. Та, попри це, на Art Kyiv Contemporary замість діалогу глядача з мистецтвом на повну кипіла торгівля. Деякі роботи продавали галеристи і менеджери, а деякі – самі художники. Родзинкою Art Kyiv Contemporary став наймасштабніший проект А. Криволапа „Золота колекція”, яку представляла OntoArtGallery. Відповідно, ціни на твори українського рекордсмена аукціонних продажів у „Мистецькому арсеналі” були найвищі.

У пресі наголошувалося, що як би не впадали в очі торгівля мистецтвом і захоплення кураторів „старомодним” живописом, все-таки на Art Kyiv Contemporary 2013 було представлено найкращих художників з проектами, зробленими за останній рік. Для шанувальників мистецтва, які не пропускають жодного відкриття виставки, форум став більше нагадуванням, що відбувалося за рік, аніж несподіванкою. Однак для незаглибленого в арт відвідувача сюрпризом були „Монохромія” Т. Сільваші, „Гра” П. Бевзи, „Схарапуджена шкарпетка” О. Ройтбурда тощо.

Найсвіжішим проектом форуму називали Платформу молодих художників, яка зайняла той самий простір, що й експозиція класиків сучасного українського мистецтва. Молоді куратори А. Сидоренко та І. Яцик з Інституту проблем сучасного мистецтва презентували роботи А. Логова, Д. Шуміхіна, С. Рябченка. Паралельно було представлено і кураторський проект К. Філюк „Незнання – сила”, який складався з колажів, графіки, інсталяцій та робіт із порушеннями всіх канонів одеських та київських художників: APL315, В. Воротньова, Д. Ерліха, О. Олійника. Третій проект із Платформи молодих

художників було присвячено практиці спілкування глядача із твором мистецтва. Своєрідну естетичну школу „Мистецтво бачити” зібрала галеристка М. Щербенко. За її словами, вона хотіла, щоб глядач не тільки прочитав концепцію, а й побачив, що у роботах є естетика.

„Це класно, стильно”, – так оцінювали виставку у пресі, хоча й додавали, що у роботах „могло би бути більше експерименту”.

„Ми задоволені результатом цього річного „Art Kyiv”, – запевнила директор „Мистецького арсеналу” Н. Заболотна. На її думку, форум дає змогу оцінити художній процес і сучасну картину актуального мистецтва, адже на ньому представлені арт-проекти з різних регіонів України [12, 13].

Одразу дві виставки привернули увагу киян у Міжнародному виставковому центрі на лівому березі. Це – V Міжнародний салон „Модна лялька” і VII Міжнародна виставка рукоділля і творчості „Золоті руки майстрів”. У них взяли участь майже 300 художників, дизайнерів, майстрів з бісероплетіння, вишивки, батика і колекціонерів з України, Чехії, Росії, Японії, Білорусі, Італії, Америки. Кожний експонат вражав своєю неповторністю та індивідуальністю, викликаючи емоції і спогади. Чимало авторських і колекційних ляльок та інших оригінальних іграшок асоціювалися з персонажами, які ніби зійшли зі сторінок улюблених творів. Серед представлених експонатів упізнавалися представниці різних країн та епох. Під час виставок усі охочі не лише мали змогу помилуватися витворами мистецтва, а й придбати будь-які з них безпосередньо в авторів. Якісні вироби оцінювались від однієї до 10 тис. грн. Також була можливість підібрати фурнітуру для виготовлення іграшки чи виробів з бісеру й намиста. А кому було цікаво, той міг потрапити на майстер-класи, що проводили вітчизняні та іноземні художники [14].

Одним із найбільших мистецьких проєктів, що здійснюються в Україні, назвав президент Національної академії мистецтв України А. Чебикін IX Міжнародний симпозіум гутного скла, що проходив у Львові, на базі Львівської національної академії мистецтв. Географія симпозіуму дуже широка, – зазначив ректор Академії мистецтв, засновник симпозіуму та незмінний голова оргкомітету А. Бокотей, – адже участь у ньому взяли художники та мистецтвознавці зі Сполучених Штатів Америки, Китаю, Мексики, Бельгії, Білорусі, Росії, Польщі, Литви, Люксембурга, Нідерландів, Норвегії, Словаччини, Фінляндії, Чехії та України, які працюють і у гутному склі, і у дизайні. Загалом за 24 роки існування цього надпотужного міжнародного заходу до міста Лева приїжджали найвідоміші майстри скла з усього світу. А 2013 року визнані майстри-гутники та молоді митці з 16 країн світу впродовж тижня творили зі скла у навчально-виробничих майстернях Львівської національної академії мистецтв авторські роботи, а відтак представили їх на підсумковій виставці у Національному музеї ім. Андрея Шептицького. Також у програмі симпозіуму, як і у минулі роки, були численні презентації, лекції для студентів, майстер-класи, виставки та інші культурно-мистецькі заходи. Традиційно кожен із художників, що брав участь у львівському заході, подарував одну зі своїх робіт місту – для поповнення

фондів Музею скла, що розташований у Палаці Бандініеллі, колекція якого складається вже із понад трьох з половиною сотень унікальних експонатів [15, 16].

Ще однією примітною мистецькою подією Львова став Міжнародний салон „Високий замок – 2013” у місцевому Палаці мистецтв. Виставка тривала місяць і, за словами організаторів, як і завжди, стала платформою для творчої співпраці, а також нагодою обмінятися досвідом, думками та поглядами між митцями та глядачами. А головною метою акції була популяризація сучасного українського мистецтва, ознайомлення зі світовим досвідом та створення умов для виходу українського мистецтва на світовий мистецький ринок. Це вже 17-й салон, і на відбір до нього подали твори 250 митців з різних областей України, а також з Польщі, Великобританії, Литви та Норвегії. Загалом було представлено понад півтисячі творів, з яких близько трьох сотень відібрали до участі в експозиції, – це живопис і графіка, дрібна скульптура, кераміка, ткані вироби. Палац мистецтв надав для салону аж три поверхи, де можна було оглянути і твори сучасних художників, і виставку українського плакату, і ретроспективні роботи засновника львівської малярської школи Р. Сельського (1903–1990), 110-річчя від дня народження якого відзначили шанувальники його творчості [17].

У виставковій залі Запорізької обласної організації Національної спілки художників України, що на бульварі Центральному, більше місяця тривала експозиція за підсумками XI Міжнародного пленеру „Хортиця крізь віки”. На вернісажі показали близько ста робіт – із тих понад двохсот, що їх створили учасники цієї мистецької акції (більше не вмістило навіть таке просторе приміщення). А потім художники, за умовами пленеру, лишили в дарунок по дві картини, які можна було побачити тут ще протягом місяця. „Кожен із десяти попередніх пленерів „Хортиця крізь віки” був особливим, але нинішній – найособливіший”, – упевнена голова обласної організації Національної спілки художників України І. Гресик. Справді, вперше пленер провели не в Запоріжжі, а в Криму, в Байдарській долині, на базі творчої резиденції „КалендАрт”, що її заснував генеральний директор корпорації „Кераміст” Д. Зусманович. Тож, пленеру дали робочу назву „Чумацький шлях”, бо козаки ходили в Крим за сіллю, а митці знайшли там „сіть” натхнення. У мистецькій акції взяли участь дев’ятнадцять художників із шести країн: України, Словаччини, Швеції, Польщі, Білорусі й Литви. За підсумками пленеру було видано каталог створених ними робіт [18].

„Світ Божий як Великдень”, – таку назву мала Всеукраїнська виставка декоративно-ужиткового мистецтва у Тернополі. В минулі роки подібну експозицію демонстрували в Полтаві, Луганську, деяких інших обласних центрах. 2013 року до міста над Серетом з усіх куточків країни надійшло 220 робіт, що представили різні напрями – від текстилю, кераміки, розпису на склі до пластики, різьблення. М. Кішук, заступник голови Національної спілки художників України, особливістю експозиції в Тернополі назвав те, що авторами майже половини представлених творів були молоді таланти. А ще він зауважив, що виставка „вийшла гарна, святкова, весела, одразу знайшла

теплий відгук у відвідувачів”. Протягом місяця безплатно в цьому мали змогу переконалися й тернополяни, й гості міста. Тут, зокрема, було представлено відразу обидва українські художні розписи – петриківський та яворівську „вербівку”. За кожним експонатом – не лише талант конкретного автора, а й його міркування, осмислення, прагнення [19].

У пресі підкреслювалося, що проведення масштабних міжнародних та всеукраїнських виставок сприяло розвитку сучасного образотворчого мистецтва, розкрило нові можливості перед багатьма авторами. Художники мали змогу познайомитися із сучасним надбанням інших митців, порівняти їх із своїм доробком. Ці виставки дозволили яскравіше викристалізувати національні риси митців, побачити створення нових течій та напрямів, надати впевненість у своїх можливостях.

Повертаючись до столиці, слід констатувати, що широкого резонансу здобули й інші колективні та персональні виставки, які не мали міжнародного або всеукраїнського статусу. Зокрема, у Національному культурно-мистецькому та музейному комплексі „Мистецький Арсенал” було представлено унікальну за своїм масштабом виставку „Одеська школа”, що продемонструвала у Києві одеське мистецтво ХХ–ХХІ ст. Експозиція складалася з близько 500 творів живопису, графіки, скульптури та відео, що були створені одеськими митцями протягом другої половини ХХ ст. – першого десятиліття ХХІ ст. Взагалі, виставка об’єднала роботи близько сотні одеських художників, серед яких такі яскраві і значущі для історії українського мистецтва імена, як М. Божій, Ю. Єгоров, В. Хрущ, Л. Ястреб, О. Ройтбурд, І. Гусєв та інші. В експозиції можна було побачити й архівні фотографії, документи та газетні вирізки про історію розвитку мистецтва в Одесі. У рамках виставки відвідувачів запрошували зустрітися з художниками та послухати одеських музикантів. Період історії одеського мистецтва на виставці тематично розділили на кілька етапів: міські пейзажі, натюрморти і ліричні портрети 1940-60-х років, квартирні виставки, „Нова хвиля” (1980–90 рр.), яка агресивно виступала проти канонів класичного мистецтва, contemporary art 1990–2000-х та відео-арт сучасних експериментаторів. Кілька проектів було зроблено спеціально для „Одеської школи”. Наприклад, „Нонконформізм 2013” від учасників творчого об’єднання „Мамай”. Представники одеського нонконформізму 1960–70 років (В. Стрельніков, В. Маринюк, Є. Рахманін, В. Басанець та інші) за три тижні створили абстрактні полотна великого формату – така вимога contemporary art на відміну від камерних живописних робіт радянської епохи. Мистецтвознавці відзначали, що представлені на виставці роботи позначені високим технічним професіоналізмом, величезною розмаїтістю художніх почерків і технологій та особливим духом творчої свободи [20, 21, 22].

Як завжди, резонансною стала виставка молодих українських художників – учасників короткого списку премії „PinchukArtCentre”. Для художників включення в короткий список Премії значить більше, ніж нагорода, – це означає реалізацію свого проекту без грошового ліміту і

технічних обмежень. Бо команда „PinchukArtCentre” зацікавлена в якісному контенті і у відсутності різкого контрасту між роботами молодих майстрів та найдорощих світових художників. У першій двадцятці практично не було незнайомих імен. Серед учасників – ветерани премії PinchukArtCentre Ж. Кадирова, Л. Наконечна, Л. Хоменко, М. Рідний, дуже успішні fashion-фотографи — Synchronods (Т. Щеглова та Р. Новен з Івано-Франківська), В. Воротньов, який займається стріт-артом, Є. Білорусець та ін. Радість впізнавання — почерку, теми, художньої концепції – мабуть, найяскравіша емоція після перегляду виставки, – зазначали на сторінках преси. Сучасне мистецтво дедалі більше нагнітає хорор, застосовує різні засоби шокувати і епатувати споживача арту. Цього разу на виставці у PinchukArtCentre ніхто не „нападав” і не шокував, бо, роботи, виконані на високому фінансовому рівні, створюювали враження мегавиставки, зробленої у буржуазній галереї з хорошим бюджетом [23].

Вже традиційно у квітні київський художник А. Чебикін запрошує глядачів на свою персональну виставку. Та 2013 року це була не графіка, якою славиться митець, а цілковита новинка – виставка „Акварель”. Вернісаж проходив у виставковому залі Національної академії мистецтв України. Головна тема – краса в усіх можливих проявах. Було дуже багато пейзажів від яких буквально паморочиться голова та перехоплює подих. „Ця виставка – мій своєрідний дебют, – зазначив художник. – Уперше акварельний живопис презентовано не в контексті графічної творчості, а як самодостатній доробок”. І з цим твердженням художника погодилися мистецтвознавці, які відзначили, що із кожної акварельної роботи виставки виступає зовсім інший Чебикін, ніж той, котрого звикли бачити у графіці [24].

У столичному Будинку архітектора експонувалася ювілейна виставка київського клубу карикатури „Архігум”, бо саме 2013 року „Архігуму” виповнилося 30 років. Тут можна було побачити роботи майже всіх, хто протягом трьох десятиліть був причетний до клубу. Це малюнки Ю. Кособукіна, А. Казанського, С. Боборикіна, С. Алєєва, А. Васильєва, В.Васьковцева, Ю. Головченка, Є. Григор’єва, О. Євтушенка, В. Казанєвського, В. Кудіна, І. Лук’янченка, О. Смаля. Коментуючи підсумки виставки, у пресі зазначали, що сьогодні карикатура і шарж стали не менш затребуваними, ніж майстерно зроблений реалістичний портрет [25, 26].

Продовжували у минулому році свій діалог із сучасним мистецтвом і столичні музеї.

У Національному художньому музеї України діяв виставковий проект сучасного українського мистецтва „Орієнтація на місцевості”. Він присвячувався презентації сучасного українського культурного ландшафту. В експозиції – твори різних жанрів: графіка, фото, відео, скульптура. Учасниками проекту стали українські художники різних поколінь: А. Криволап, А. Савадов, О. Тістол, О. Животков, В. Сидоренко, М. Маценко, М. Скугарєва, П. Маков, Т. Сільваші, В. Марущенко, І. Гайдай, П. Керестей, М. Вайсберг, Ю. Соломко, О. Клименко, Л. Наконечна, О. Сай, І. Гусєв, Г. Зінківський, О. Чепелик, І. Гільбо, Н. Білик. Під час роботи проекту

відбувалися перформанси, творчі зустрічі з художниками, екскурсії, а також презентація ілюстрованого каталогу виставки за участю фотохудожника І. Гайдая [27].

„Сад любові” – під такою назвою художник В. Франчук презентував у Національному музеї Тараса Шевченка виставку своїх творів, на якій було представлено живописні, графічні та скульптурні роботи, що побачили світ за останні 2 роки. „Головне в усіх моїх роботах – образ України, – каже митець. – Хай це квіти, архітектура чи пейзажі – всюди рідний край, батьківська сторона. І хоч у графічній серії частково відтворені мої подорожі по Європі, все-таки в центрі уваги – Україна, світ, у якому я живу”. Нинішня виставка 149-та за ліком. Більшість презентованих робіт – живописні картини, де зображені мальовничі куточки рідної землі, недоторкана природа з її нерозгаданою тайною, де вчуваються і шелест вітру, і сплеск води, і сюрчання цвіркунів. Такі самі світлі, огорнуті аурою тепла і любові, й дерев’яні скульптури. Автор підкреслив, що це для нього нова сфера діяльності, якою займається лише останні кілька років, та нині має вже понад 60 робіт, частину з яких було представлено на виставці. Зокрема, це скульптури із серії „Євангеліє”, „Кобзар”, „Свіча пам’яті”, „Скіфи”. „Будь-який митець зобов’язаний показувати плоди своєї праці, – впевнений В. Франчук. – Я намагаюся ділитися з громадою своїм доробком і щиро радий, що Національний музей Т. Шевченка надав мені таку можливість”. Загалом у доробку майстра понад 3 тисячі творів живопису і більш як 700 графічних робіт, багато з яких знайшли своє місце в музеях, культурних центрах та приватних колекціях України і зарубіжжя [28].

У тому ж таки Національному музеї Тараса Шевченка відбулася персональна виставка тарелей фахівця з декоративно-прикладного мистецтва, народного художника України, професора П. Печорного. У приміщенні музею було представлено понад 30 керамічних виробів на теми „Кобзаря”. Загалом же майстер є учасником понад ста експозицій. Повний реєстр його творів налічує до 1500 позицій, значна частина яких зберігається у багатьох художніх та краєзнавчих музеях України. Декоративні тарелі, виготовлені П. Печорним не тільки багаті на образні композиції, а й розкривають художника як живописця та вишуканого графіка. Експозиція свідчила про високий фаховий рівень художника. Майстерність розписів доповнювалася філософським осмисленням подій цілої епохи в історичному форматі. Літературні сюжети Т. Шевченка митець прочитав по-своєму і закарбував в своїх багатопланових розписах. Представлена серія тарелів, по суті, стала новаторською у декоративно-прикладному виді мистецтва. Водночас це своєрідний підсумковий етап багаторічних творчих пошуків художника [29].

Резонансною стала виставка живопису лауреата Національної премії ім. Тараса Шевченка, народного художника України І. Марчука „Нерозгадані тайни” у Музеї історії Києва. Захід відбувався під патронатом голови Київської міськдержадміністрації. Протягом місяця мешканці та гості столиці мали унікальну можливість побачити майже 60 картин знаного майстра. Загалом експозиція складалася з декількох окремих розділів, які яскраво

ілюстрували різні творчі періоди художника. Коментуючи цю мистецьку подію, у пресі наголошували, що І. Марчук – один з найвідоміших художників світу, який увійшов до британського рейтингу „100 геніїв сучасності”. Міжнародна академія сучасного мистецтва в Римі прийняла І. Марчука до лав „Золотої гільдії” та обрала почесним членом наукової ради академії. А загалом до „Золотої гільдії” входить лише 51 художник [30].

У Київському національному музеї російського мистецтва відбувалася підсумкова виставка Київського пленеру „Денний стаціонар”. Нетипова ідея галериста Т. Калити – поглянути на те, що оточує щодня людей, як вперше, – зібрала разом українських художників О. Аполлонова, О. Белюсенка, С. Бринюк, М. Вайсберга, Ю. Вакуленка, Г. Вишеславського, Л. Пішу та О. Придувалову. Полотна, що їх було представлено в експозиції, створено під час пленеру. Різні за технікою виконання, настроєм, жанрами твори об’єднано лише однією тематикою: художникам запропонували подумати над тим, що надихає, радує й засмучує мешканців великого міста. Отож, місто постало в роботах у різних іпостасях: Л. Піша малювала квіти й трави, що ростуть на її дачі на Русанівських садах, М. Вайсберг милувався небесами над Дніпром і увічнив героїв тих самих дачних посиденьок. Г. Вишеславського, О. Аполлонова та О. Белюсенка більше вабили будинки й безлюдні вулиці, а О. Придувалову – гомінкі проспекти й площі. С. Бринюк писала природу, І. Терещенко – Андріївський узвіз та його завсідників, Ю. Вакуленко зобразив довгі сходи, що символізують темп життя в сучасному мегаполісі. Партнерами проекту стали Київський національний музей російського мистецтва та Музей Шереметьєвих [31].

У Державному музеї іграшки у Києві свої роботи презентували лялькарі з різних міст України, Російської Федерації та Грузії. Понад 50 фігурок, які виконано у різних стилях та з різноманітних матеріалів, були цікаві як дітям, так і дорослим. Виставка „Лялькові історії” присвячувалася першому офіційному святкуванню Дня авторської ляльки, що відзначається 7 березня. Експозиція об’єднала 25 лялькарів, а організатором виступило громадське об’єднання лялькарів Києва. „Ми існуємо в столиці вже півтора року і регулярно проводимо тематичні виставки ляльок, – розповіла засновник об’єднання О. Воропай. – Зараз лялькарство все більше стає популярним: з’являються можливості навчитися у майстрів з досвідом, спробувати різні техніки, у тому числі і такі, як вироби з шарнірами або з фарфору”. До уваги відвідувачів також було представлено унікальні гіпсові ляльки, об’єднані темою „Історія українського костюму в легендах та міфах слов’ян”, створені скульптором-лялькаркою Я. Василевською, авторкою понад 100 іграшок. Оздоблення костюмів виконано майстринями-вишивальницями О. Атаманенко, А. Вишневецькою, Г. Бистрик. За словами майстрині, вона відобразила богів, які перетілилися в людей, щоб передати знання людству у вигляді ремесел – гончарства, вишивки, ткацтва. Серед таких слов’янських богинь Травниця-знахарка у народному костюмі Полісся, Лада-роженниця (Полтавщина), Муза рукоділля (Київщина), Богиня плодючості землі (Івано-Франківщина), Богиня долі „Макошь” (Галичина). Процес створення таких

гіпсових фігур є надзвичайно складним, а ось учнів, готових переймати це непросте мистецтво, на жаль, немає [32].

Понад 100 робіт взяли участь у проєкті „Київ назавжди. Kyiv forever”. Здебільшого сюжетами художніх робіт стали столичні пейзажі, хоча умовами проєкту було передбачено залучення творів, що зображують знаменні події з історії міста, знакові фігури й обличчя. З поданих робіт експертна рада департаменту культури відібрала найкращі твори, які й були представлені на виставках у Музеї історії міста Києва та муніципальній галереї „Лавра”. До складу експертної ради увійшли працівники Музею історії міста Києва та департаменту культури міськдержадміністрації, мистецтвознавці, музейні працівники та представники творчих спілок [33].

У Державному меморіальному музеї Михайла Грушевського проходила персональна виставка Н. Синишин. „Приємно, що багато робіт члена Національної спілки художників України Наталі Синишин – це краєвиди й церкви Києва, які любив М. Грушевський: „Видубицький монастир”, „Софійський собор у Києві”, „Осінь у Києво-Печерській лаврі” – підкреслила директор музею С. Панькова. Мистецтвознавці зазначають, що Н. Синишин чудово володіє технікою акварелі, а її пейзажам притаманний витончений психологізм. Природа відповідає душевному стану автора, а неповторна душевна мить забарвлює картину. Архітектура пейзажів художниці заворожувала. Майстриня переймається проблемами сучасності і акцентує на історичному минулому, яке завжди поряд із нами [34].

Як завжди, колективні виставки та роботи окремих художників послідовно представляли **мистецькі галереї**. Найбільш активну діяльність, вже традиційно, демонстрували галереї у столиці. Вони привертали увагу мистецтвознавців, преси, відвідувачів та потенційних покупців мистецьких творів широким діапазоном експонованих робіт, – від експериментальних до класичних; від академічних до декоративно-ужиткових.

У Києві працює величезне число всіляких виставкових залів і галерей, експозиції яких цікаві і знавцям мистецтва, і туристам, і випадковим відвідувачам. Тож, галереї Києва з кожним роком стають все популярнішими. Сучасні течії, які виникають в наш час, відрізняються своїми особливостями і несподіваними формами, тому кожна галерея, яку Київ пропонує своїм відвідувачам, сама стає неординарним явищем. Картинні галереї Києва збирають свою аудиторію, бо кожна з них відрізняється непересічністю експонатів, а сучасні художні виставки в Києві стають захоплюючим явищем у світі мистецтва [35].

Після дворічної перерви відновила свою роботу одна з найдавніших галерей Києва. Подію цю було сприйнято зі щирою радістю і культурною громадськістю, і митцями, які звикли за майже чверть сторіччя до того, що на Андріївському узвозі існує мистецький простір під назвою галерея „Триптих”. Тисячі найрізноманітніших виставок визнаних майстрів і молодих митців, барвисті якісні каталоги, енциклопедична праця „200 імен”, плідні пленери – все це було природним складником життя шанувальників образотворчого

мистецтва. Тож, перший проект відродженої галереї представляв скульптуру О. Владимірова і малюнки М. Муравського та мав назву „Наші”. Співзасновник „Триптиха” Ю. Комельков зазначив, що галерея на новому етапі працюватиме в дещо іншому форматі, аніж раніше. Задумана концепція іншої якості. „Хочемо кардинально підсилити міжнародний аспект діяльності, що має сильно освіжити професійний простір і підтримати українських митців” [36].

Ще однією примітною виставкою у галереї „Триптих” стала експозиція молодої художниці Я. Кацуби. Легкість, мозаїчність та живі оптимістичні барви найкращих вражень минулого літа – саме таким був лейтмотив нової виставки. Прагнення художника знову і знову, уже в мистецтві, пережити миттєвості найприємнішої пори року, коли людина і природа зливалися в надзвичайно експресивні полотна. У галереї „Триптих”, підкреслювали, що цей новий проект, хоч і незвичний для формату галереї, дуже теплий і красивий. П’ятнадцять робіт, написаних у цікавій мозаїчній техніці, самі склалися у мозаїку літа [37].

2013 року арт-галереї „Глобус” виповнилося 10 років. За цей час вернісажі тут відвідали десятки тисяч чоловік. Адже вхід до галереї вільний з ранку до вечора. Зали з картинами розташовані у торговому центрі, і досить вдало: після відвідання бутиків і магазинів корисно насолодитися красою й гармонією. „Рішення про створення галереї ми з дружиною Оксаною прийняли у 2003 році, – розповів директор арт-галереї „Глобус” В. Бойко. – Нині ми виступаємо у ролі продюсерів українських художників. За десятиліття у нас виставлялося понад 15 тис. робіт 600 художників зі всіх куточків України. І абсолютно безплатно. Навіть не за найкращих часів ми за власний кошт купували полотна і фарби. З особливою гордістю відзначу, що наша галерея потрапила до світової книги рекордів „Guinness World Records”. Років із 8 я виношував ідею відкрити виставку робіт українських художників на борту літака, піднявшись у небо. Торік мрія здійснилася. Разом із ДП „Антонов” за сприяння генерального конструктора Д. Ківи і віце-президента О. Ківи ми організували повітряну галерею. У вантажному відділенні найбільшого літака Ан-225 „Мрія” з обох боків установили 40-метрові стенди, де розмістили понад 500 картин 120 художників. Висоту 10150 метрів зафіксували міжнародні експерти книги рекордів. Такого ще ніде не було. Нещодавно ми одержали офіційний сертифікат про присвоєння світового рекорду. Для нас головне призначення живопису – позитивний духовний вплив на людину”. За час роботи галереї організовано близько 70 арт-проектів. Роботи українських художників виставлялися у багатьох європейських містах. Завдяки „Глобусу” маловідомі імена посідають високі рейтинги у світі мистецтва. В одному із залів у галереї – студентський куточок, де молоді митці, які навчаються у художніх вузах представляють свої роботи і вже непогано заробляють. Серед виставок останнього року особливу увагу преси викликала виставка „Вісім міст”, де свої полотна представляли майстри живопису з Харкова, Донецька, Львова, Сімферополя, Хмельницького, Києва

та Одеси. „Головне – не зупинятися, – впевнений В. Бойко. – Краса врятує світ” [38].

Київська арт-галерея „Мінус 4” стала місцем проведення виставки скульптурних зображень „зірок” світової рок-сцени. В експозиції „Застиглі в року” було представлено роботи молодого київського скульптора О. Шевченка, який впродовж декількох років втілює рок-зірок у вигляді мініатюрних скульптур-статуєток. Ці статуї рок-кумирів, у списку яких Motorhead, Ozzy Osbourne, Metallica й багато інших, було виставлено вперше. Фігури, опрацьовані до найдрібніших деталей. Скульптор майстерно передає найбільш характерні і впізнавані пози, жести, манери, дуже достовірно відтворюючи фірмовий сценічний образ. У деяких роботах О. Шевченку вдалося зберегти моменти найвищої концентрації емоцій перед розрядкою, яка відображає саму сутність рок-музики [39].

Виставка В. Ісупова в галереї „Майстерня” мала назву „Варіації на одну тему” та присвячувалася темі „Викрадення Європи”. В. Ісупов, класик романтичного жанру, вигадав 25 графічних варіацій, пропонуючи свіжий погляд на вічний сюжет. Художник створив цикл творів у оригінальній авторській техніці — акварель на папері, обробленому особливим чином. Фактура „зім’ятого паперу” додає найтонші відтінки в гру з кольором, яку вільно веде художник: море сяє сонячними відблисками, а повітряний простір радує передчуттям космосу. Творчий почерк В. Ісупова – це виразний малюнок і сміливість композиційних рішень: розділена надвоє по горизонталі або вертикалі, площа аркуша справляє магічне враження вікна як хиткої грані між реальністю та ілюзією. А головне, кожна робота запрошувала до діалогу про справжні цінності мистецтва і життя, які можна відшукати у світі філософа і художника В. Ісупова [40].

У київській галереї „Мистецька збірка” експонувалася виставка М. Демцю „Аркан”. На думку критиків, цей вернісаж об’єднав у магічне коло сучасність та енергію предків. Саме така сакральна ідея була втілена у експозиції. Тож, не випадково, що кожна картина, представлена на виставці, була просякнута етнічною колористикою, динамікою, потужною енергією. Ці роботи, на думку автора, повинні були пробуджувати в глядачеві древні архаїчні сили та інстинкти, відчуття внутрішньої свободи, радості [41].

У галереї „Карась” експонувався щорічний проект „Художники малюють”. Усі твори було намальовано кульковими ручками на офісному папері. Головна вимога, яку ставили організатори, відкинути усі звичні, класичні засоби виразності, а саме великий формат картин, фактуру, пластику ліній, яку можуть дати фарби або кольорові фломастери. На виставку надсилали свої роботи як молоді художники, так і знані митці [42].

Перша персональна виставка молодого художника С. Поноченюка, що пройшла в київській галереї „Митець”, не залишила байдужими поціновувачів мистецтва. Художник представив понад 80 робіт, серед яких космічні абстракції, написані олією, графічні малюнки, виконані олівцем та ручкою, які приваблювали загадковістю і безмежною фантазією митця. Особливістю заходу став унікальний арт-проект „INNRG”, що створив художник разом з

командою однодумців, завдяки якому виставку відвідували незрячі. Спеціально для них з деяких полотен було зроблено вирізьблені з дерева копії. Тож людям з вадами зору випала можливість обстежувати руками рельєфні дерев'яні картини, самим уявляти й розуміти, що вони зображують [43].

Виставка графічних робіт київської художниці Л. Рапопорт „Гра в графіку”, експонувалася у столичному арт-клубі „Каліта”. Тут було представлено як вже відомі, так і нові роботи художниці. Її малюнки, зроблені точною професійною рукою, зачаровували відвідувачів. Впізнавані обличчя, будинки, дерева. В них органічно вписувався колаж з матісовських фігур, народжуючи ендорфін щастя. „Малюнки виникають, коли щось схвилювало, – підкреслила Л. Рапопорт. – І не відпускає, поки не намалюєш – той куточок міста, те дерево, тих людей з серії „Двоє”, які в моїх малюнках знайшли один одного. Не все вдається, як задумано, але інколи на аркуші паперу ненароком виникають несподівані відкриття. Малюнки тоді виходять краще задуманих... Виставка старих і нових робіт в улюбленій галереї дає можливість побачити їх в новому світлі, роздивившись з іншого боку” [44].

Визначальна риса галереї столичного арт-центру „Я.Гретера”, яким керує Л. Янко, – підтримка молодих митців. Керівництво закладу вважає, що молоді митці – талановиті, їхні витвори недорогі, однак достатньо конкурентоспроможні, навіть якщо порівнювати з роботами зарубіжних художників, молодих і знаних. Як приклад – інсталяції з ниток і гвіздків Р. Колмикова. Тож для згаданого арт-центру співпраця з творчою молоддю має прагматичний характер. Галерея колекціонує ті твори молодих митців, що майбутньому коштуватимуть значно дорожче, ніж нині. А також враховують побажання широкого загалу. Бо нині дуже важливо відкривати нові імена, адже люди хочуть бачити ширшу палітру мистецьких творінь. Новий автор – це відкриття нового внутрішнього світу, його бачення краси, любові, суспільних відносин, політики, що завжди є цікавим. Галерея працює з авторами, які хочуть здобути визнання завдяки епатажу. Не підтримує митців, які беруть за основу брутальність, не трансформують негативні життєві миті в рішення. „Я.Гретера” презентує те, що розвиває прекрасне в людині. Віддає перевагу тим митцям, які, з художнього погляду, якісно виконують свою роботу: розуміються на гармонії кольорів, об'ємах, формах. Важливий і такий аспект: на перший погляд витвір може здаватися простим, однак повторити його дуже важко. Працівники галереї звертають увагу й на те, як глядачі реагують на твори того чи того молодого автора. Показово, що галерея у своїй діяльності спирається на високу якість міжнародної практики, світові стандарти. Колектив галереї анонсує роботи авторів у різних ЗМІ. Нині „Я.Гретера” має двох постійних телевізійних партнерів. У напрямі просування колектив працює системно, тобто не просто випускає одну публікацію про митця й зупиняється, а продовжує роботу в Інтернеті, соціальних мережах. До речі, робота в мережі достатньо ефективна, допомагає привернути увагу молоді, колекціонерів [45].

Що ж стосується виставок, то увагу преси привернула експозиція у „Я.Гретера” „Пряма проекція”. Вона об'єднала п'ять українських художників:

М. Шкарупу, І Коновалова, А. Варварова, І. Прокоф'єва і Е. Потапенкова. Виставка продемонструвала абсолютно різні погляди авторів на оточуючий світ. Кожен художник через призму своїх творів проектував свою реальність: розповідав окрему історію [46].

Але звісно, діяльність столичних галерей не вичерпала всієї різноманітної палітри мистецького життя на теренах нашої держави. Численні колективні та персональні виставки проходили у музеях та виставкових залах у різних регіонах нашої держави. Активно проходив в областях і процес утворення нових виставкових майданчиків. Так, галерея сучасного мистецтва відкрилася в Ужгороді та отримала назву „Галерея Ілько”. У пресі наголошували, що вона по суті стала першим культурно-мистецьким закладом, збудованим у обласному центрі за часів незалежності. Засновник мистецького центру, дизайнер М. Ілько впевнений, що нова галерея просто необхідна закарпатцям. „Цей дім готовий бути демонстраційним майданчиком для художників України і зарубіжжя”, – зазначив М. Ілько. Обласний центр давно потребував такого арт-простору, де можна було б проводити виставки, музичні вечори, літературні події, зустрічі та конференції, що торкаються тематики культури, мистецтва, соціокультурних проблем. Для мистецьких потреб міста „Галерея Ілько” пропонує 600 м² експозиційних площ, розміщених на двох поверхах, новітні системи підвісу, галерейного освітлення, необхідне акустичне забезпечення. Відкриття центру відбулося з великим успіхом, його відвідало понад 500 українських та зарубіжних гостей. Центральною подією урочистого заходу стало відкриття ювілейної виставки творів заслуженого художника України І. Ілька, батька М. Ілька, присвяченої 75-річчю з дня народження автора. Виставка його робіт з нагоди ювілею стала першою експозицією галереї. Серед улюблених тем художника – зображення життя горян, фіксація звичаїв та особливостей верховинського побуту [47].

Та на Закарпатті не лише в обласному, а й у районних центрах нуртує творче життя художників: картинні галереї услід за Ужгородом з'являються в інших містах області. Якщо у Мукачевому (що для цього міста зовсім не дивно) галерею відкрили понад 10 років тому, то у Виноградіві і Тячеві такі заклади з'явилися нещодавно. У Виноградіві галерея „Імпакто” стартувала виставкою народного художника України, скульптора і живописця І. Бровді. На відкритті поряд із самим автором були його земляки, керівництво міста, товариші по творчому цеху. Вхід і на цей, і на всі інші вернісажі – вільний; це дає змогу стати ближчими до мистецтва усім охочим. А поява художньої галереї у Тячеві збіглася в часі з ушануванням пам'яті (до 95-х роковин смерті) видатного угорського художника і графіка Ш. Голлоші. Цей митець заснував і протягом тривалого часу керував творчою групою художників, разом з якими, починаючи з 1904 року, щорічно проводив виїзні пленери у Тячеві. Тож відкриття в окремому залі районного будинку культури картинну галерею, названо на честь Ш. Голлоші. Серед її постійних експонатів – репродукції семи робіт тячівського періоду видатного художника. Також зайняли постійне місце пейзажні полотна та портрет Ш. Голлоші, подаровані

галереї закарпатськими художниками. Зберігатимуться тут і автентичні історичні документи, які стосуються життя та діяльності Голлоші [48].

Кращі зразки сучасного текстилю хмельничани бачать нечасто, адже професійних художників, які займаються гобеленами, не так і багато. Івано-франківець Б. Губаль подарував таку нагоду – показав свої роботи у Хмельницькому обласному художньому музеї. Раніше він уже знайомив подолян зі своїм мистецтвом. Це було півтора десятиліття тому, тож устигло вирости ціле покоління, яке чи не вперше змогло побачити справжній гобелен. Та й сам художник істотно поповнив свій доробок, майже 30 робіт на виставці – праця останнього десятиліття. У майстра – до півтисячі витканих власноруч гобеленів. Автор каже, що ескізів майбутніх робіт у нього значно більше, просто не все вдається охопити, бо ткацтво – досить клопітне заняття. Вже 35 літ це мистецтво для художника найулюбленіше. Усе, що зробив, устиг показати на 30 персональних та 130 міжнародних і всеукраїнських виставках. Чим найбільше вражають гобелени художника? – запитують мистецтвознавці, і визнають, що однозначної відповіді на це питання немає. Основне, мабуть, це пошук різноманіття – у кольорі, формі, стилі [49].

Місцем експонування виставки дерев'яних скульптур заслуженого майстра народної творчості І. Мердака, присвяченої його 80-річчю, став Тернопільський замок. Більшу частину життя митець провів у Тернополі. Тут створив свої найкращі роботи: скульптури історичних та літературних героїв, реальних і міфічних осіб. Його роботи експонувалися у США, Канаді, Австрії, Німеччині, Франції, Польщі. На виставці у замку було представлено понад 20 робіт майстра. Всього ж у його доробку їх більш як півтисячі. Також у пресі відзначали, що Тернопільський замок, на жаль, доволі рідко стає місцем проведення вагомих мистецьких заходів. А виставка І. Мердака тут – скоріше виняток, аніж правило [50].

В Українському домі „Перемога” у Тернополі шанувальники мистецтва мали змогу відвідати неординарну виставку. Сакральні твори – 26 образів – представив глухий художник-іконописець М. Кіцак. Ікони М. Кіцак малює на липових дошках. Адже вони не скручуються, не вигинаються, найкраще зберігаються, щоправда, вимагають тривалого підготовчого процесу. „Липа – одне з найтепліших дерев, – нагадав на відкритті виставки мистецтвознавець з Тернополя В. Вихрущ. – А отже, з ікон, які написав Михайло, випромінюється тепло й світло” [51].

Виставка робіт заслуженого діяча мистецтв України М. Жулінського експонувалася у Сумській муніципальній галереї. Приурочена до 60-річчя з дня народження митця, вона презентувала все найкраще з доробку живописця, графіка, монументаліста. Як наголосив під час відкриття виставки голова Сумської організації Національної спілки художників України І. Гапochenко, цей майстер давно має власний творчий почерк. Його монументально-декоративні твори широко відомі в області. М. Жулінський брав участь у більш, як 80 виставках різного масштабу. Один з персональних звітів митця відбувся в польському місті Глівіце, де здобув високу оцінку місцевих шанувальників мистецтва. Роботи М. Жулінського зберігаються в десятках

музеїв та приватних колекціях в усьому світі. Тож численні відвідувачі, які завітали на його творчий звіт, одержали чудову можливість ознайомитися із творчим доробком цього талановитого майстра [52].

У Сумській муніципальній галереї експонувалася і персональна виставка картин заслуженого художника України О.Чередниченка „Від хвиль морських – до хвилювання”. На ній було представлено 34 роботи майстра пензля, виконаних ним під час недавніх пленерів на Південному березі Криму. Як розповів автор, таким чином він зробив спробу наблизити Чорне море до Слобожанщини, аби земляки змогли бодай трішки відчутти неповторну красу і чарівність морських хвиль, південних пейзажів. Такі полотна, як „Морське каміння”, „Штормить”, „Рибальський дворик”, „Бриз”, „Хвилі надвечір'я” та багато інших передають дух і ауру моря, витонченість і ніжність узбережжя, характери і настрої тамтешніх рибалок і просто жителів краю. Виставку було присвячено 55-річчю від дня народження митця. Захід одержав низку схвальних відгуків як сумчан, так і гостей міста [53].

Примітною мистецькою подією у Луцьку стала виставка до 85-річчя від дня народження українського художника Л. Неймарка. До створення експозиції „Графіка, акварельний живопис” у Волинському краєзнавчому музеї залучили не тільки експонати з його фондів, а й з архіву художника та приватних збірок. „Проходить час і ти бачиш: чимало з того, що вчора вважалося цінним, нині таким уже не є. З творчістю художника Л. Неймарка такого не трапляється! – впевнена завідувача художнім відділом музею, заслужений працівник культури України З. Навроцька. – Його творчість та ім'я будуть введені в науковий обіг. Бо просякла гуманізмом майстерність блискучого пейзажиста та портретиста, що легко пізнається за його особливим стилем, залишила нам в сотнях і сотнях акварелей та малюнків тушшю, олівцем зримий образ останніх десятиліть минулого століття”. Картини художника, а серед них портрети відомих в області людей, волинські пейзажі, малюнки із зображенням міських вулиць, промислових підприємств, колгоспних полів і ферм привертали увагу ретельно вимальованими деталями, малярською майстерністю [54, 55].

Виставка вишитих портретів „Видатні особистості України” демонструвалася у Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М. Коцюбинського. Їх автор, народна майстриня з обласного центру Л. Шаламай, стверджує, що особливість її вишиваних робіт у тім, що вони мають десятки відтінків кольорів. Найбільше, до 70 відтінків, задіяно у портреті В. Стуса. Портрет М. Грушевського унікальний тим, що на ньому 58 відтінків одного лише сірого. Є тут портрети тих, хто прославив Вінниччину: М. Пирогова,

Д. Заболотного, В. Забаштанського. З неабияким смаком майстриня зобразила постать Лесі Українки. До явних удач художниці належать і портрети Т. Шевченка та І. Франка. Остання робота – портрет М. Стельмаха. Вона приурочена до 100-річного ювілею письменника, який відзначали у 2012 році. „Жити треба так, щоб і тебе колись хотів хтось вишити”, – таким є кредо

майстрині, творчість якої знайшла підтримку у мистецтвознавців та численних шанувальників образотворчого мистецтва [56].

По-справжньому порадувала чернігівців Дирекція художніх виставок України, надавши твори сучасних авторів для виставки декоративно-ужиткового мистецтва „Шляхами творчості”. Розмаїття матеріалу, стилю, напряму і техніки виконання, об’єднане однією експозицією, давало відчуття мандрівки поміж світами. Зрештою, відзначали мистецтвознавці, в кожного митця – свій вимір. Спільною виявилася лише традиційна родзинка українського колориту: всі твори ніби притрушено різними відтінками веселощів – від легкої усмішки (арт-об’єкт „Збирання золотого дощу” О. Марино) до щиросердного реготу („Рибинка” та „Кіт-парад” І. Семесюка). Великою популярністю у глядачів користувалися роботи засновниці національної школи сучасного гобелена, народного художника України Л. Жоголь, вироби-присвяти „Якось із Марією Примаченко ткали ми гобелен” М. Базак, лялька „Весняночка” Л. Шилімової-Ганзенко та фантастичні костюми Г. Забашти за мотивами робіт знову ж таки відомої мрійниці М. Примаченко „Будяк”, „Маки” та „Букет”, твори з кераміки Н. Ісупової, роботи О. Притули та розпис по фарфору Н. Галушки-Аксьоненко. Взагалі, у пресі підкреслювали, що кожен із 80 експонатів виставки сповнений позитивом, а сучасне трактування народного стилю у роботах – блискуче [57].

Приватна галерея М. Цуканова „Єлисаветград”, що відкрилася в Кіровограді 2 роки тому, дедалі більше притягує митців та колекціонерів. А виставки, влаштовані в ній, – шанувальників живопису, інших традиційних і нетрадиційних видів мистецтва, історії та культури рідного краю. На них поціновувачі живопису вже побачили роботи відомих українських художників М. Базилева, Н. Юзефович, А. Костенка, Ф. Клименка, О. Шадріна та персональні виставки художників М. Кокіна, В. Коркішка, В. Бараненка і Н. Іванченко, С. Дриги. Про рівень галереї свідчать й імена місцевих майстрів, твори яких виставляються. Це І. Вердиш, Б. і Ю. Вінтенки, В. Волохов, Я. Калашник, В. Остроухов, В. Перепічай, В. Федоров, С. і А. Шаповалови, А. Янів. А також географія заїжджих художників, які виставляють свої роботи, – з Києва, Дніпропетровська, Харкова, Кіровограда, Одеси, Ужгорода, Сімферополя. Власник салону М. Цуканов згадує, що галереї пророкували швидкий занепад, часто говорили про недоцільність її відкриття. Мовляв, вона приречена на збитковість. Особливо в час економічної нестабільності. Але, на думку господаря закладу, по-перше, не все вимірюється прибутковістю. А по-друге – до всього потрібно ставитися відповідально й з любов’ю, і результат не забариться. Тож працівники галереї повсякчас розширюють постійну частину експозиції, де представлено старовинні листівки та фотографії, документи, грошові знаки різних періодів, предмети старовини, пов’язані з Кіровоградом та Кіровоградщиною. Завдяки такій своєрідності галерея вже стала одним із культурних центрів міста. За 2 роки існування в галереї пройшло близько двох десятків виставок [58].

Запоріжжя стало місцем проведення одразу двох виставок вишивок – традиційної та ультрасучасної, склеєної з так званих ломо-фотографій. Обидві експозиції розміщувалися у Запорізькій обласній універсальній науковій бібліотеці ім. М. Горького. У відділі мистецтв експонувалася персональна виставка Н. Осипової „Біблія у вишитих картинах”. Окрім біблійних сюжетів, які часом вимагають цілого року роботи вишивальниці, на виставці було зібрано й традиційні українські вишиті рушники та подушки. Що стосується іншої виставки, то незвичну „вишиванку” (3 на 7 метрів) склеєно із 3 тис. фотографій у 3 кольорах – червоному, чорному й білому. Варто додати, що фотографії виконані в жанрі так званої ломо-техніки (за назвою фотоапарата „ЛОМО-Компакт-Автомат”, 1983 року випуску). Тобто це знімки із розмитою різкістю, і вони обов’язково зроблені із незвичного ракурсу. Іншими словами, це, швидше, фотографічний брак. Однак і йому знайшли цікаве застосування, тому й донині, попри засилля цифрової техніки, ентузіасти із Запоріжжя, Севастополя та Одеси (а саме вони створили виставку в бібліотеці) й далі знімають на плівку [59].

„Розгерметизація музейного універсуму” – під такою назвою реалізували свій проект молоді луганські художники в обласному краєзнавчому музеї. Суть виставки у тому, що свої роботи вони вбудовували в наявну музейну експозицію, надаючи представленим експонатам додаткові змісти. Наприклад, нафарширували скелет мамонта різними записочками, паперовими смужками з віршами класиків і учасників творчого об’єднання „Три по сто”. Тут можна було побачити й живу сарматку – дівчину у відтвореному сарматському одязі з бойовим луком у руках. У залі музею, присвяченому індустріалізації, відвідувачів зустрічав живий робот, що наспівував бадьорі мотиви, сидячи за кермом трактора. Куратор виставки, науковий співробітник музею А. Макаревич, також представив свої роботи. Одним з його проєктів був „Застій” – старий телевізор, що видавав уривки промови Л. Брежнєва. До речі, ідея виставки належала саме йому. Він вважає, що „розгерметизація вдалася частково”, тому що „арт-тусовка у Луганську не дуже сильна”. Але відвідувачам проєкт сподобався. Вони оцінили оригінальність ідеї, одностайно відзначили, що нові форми роботи музею привертають увагу й викликають інтерес до самого закладу культури. Тож, – як підкреслювали на сторінках преси, – можна вважати, що розгерметизація відбулася успішно [60].

Експозиція „Цвіт молодості” викликала неабияку цікавість любителів мистецтва, котрі завітали до залів донецького Будинку художника на відкриття першої виставки членів обласного молодіжного об’єднання при Національній спілці художників України. Таке об’єднання існувало тут ще чверть сторіччя тому. У ньому починало шлях багато тих, хто став згодом гордістю краю. Зараз молодіжне угруповання відновило свою діяльність і от звітувало перед глядачем. Близько сорока авторів представили майже півтори сотні робіт різних жанрів – живопис, графіка, скульптура, кераміка. Тут є все – від класичного реалізму до авангарду. Різні були й оцінки, переважно позитивні. Одні вважають, що молодь наступає на п’яти старшим майстрам,

інші – що вона вже йде поруч. На відкритті виставки керівник об'єднання Н. Щетиніна підкреслила, що девіз молодих колег – „Краса є у всьому, просто треба захотіти побачити її”, і вони її бачать, і хочуть, щоб побачили інші. Експозицію назвали „Цвіт молодості” [61].

Близько 200 живописних та графічних картин засніжених пейзажів українських селищ, лісів, вулиць та площ, портрети, а також зимові натюрморти від художників з Донецька, Дніпропетровська, Слов'янська, Києва було представлено у художньо-виставковому центрі „Арт-Донбас” на виставці „Зимовий настрій”. В одному приміщенні було зібрано зимові історії не тільки таких відомих в Україні та за її кордонами митців, як народні художники України П. Шакало, О. Поляков, Г. Тишкевич, заслужені діячі мистецтв Б. Єрємін, Валентин і Володимир Телички, Г. Жуков, С. Сметанкін, а й молодих авторів – студентів Донецького художнього училища та ДонНАБА. До речі, багато початківців написало свої картини спеціально до цієї виставки [62].

Роботи понад трьох десятків митців було також представлено у художньо-виставковому центрі „Арт-Донбас” на виставці „Маски: грані реальності”. Спільний проект В. Грізи та Г. Хорошавцевої зібрав художників, дизайнерів, архітекторів, скульпторів, майстрів кераміки та графіки. У головних ролях – маски в усіх проявах. Єдиної концепції виставка не мала, тому кожен митець вирішував завдання по-своєму. Член Національної спілки художників України В. Гутиря із Краматорська зробив серію масок у вигляді шахових фігур під назвою „Гра”. Арт-група „ОНИ” (А. Шевченко, О. Єськова, О. Ємченко) вирішила висловити громадянську позицію, виготовивши маски із протигазів, прикрашених стразами. Утім, більшість учасників віддали перевагу роботам, здатним виконувати утилітарну функцію, – прикрашати житло чи офіс. Тому на виставці можна було побачити тонку різьбу по дереву, художнє скло, багато блиску і дорогих матеріалів [63].

У Донецькому обласному краєзнавчому музеї проходила виставка виробів майстра прикладного мистецтва В. Михальова. В експозиції – 95 металевих дзвіночків, прикрашених витонченими фігурками танцівниць, музикантів, закоханих мрійників. Художнім куванням автор займається з 1999 року, брав участь у національних та міжнародних ковальських фестивалях. Майстер – член Гільдії ковалів Донбасу та Спілки ковалів України. Донеччанам добре відомі його композиція „Молодильне яблуко” у парку кованих фігур і квіткова „Алея натхнення” у міському ботанічному саду. „Ідея створити колекцію дзвіночків спала на думку 3 роки тому після зустрічі з чеським ковалем Я. Ковачем, який подарував мені дзвоник. Довго думав, як відтворити щось подібне. Поступово прийшло своє рішення”, – розповів коваль про задум експозиції, яка не випадково отримала назву „Поезія дзвіночків” [64].

У виставковому залі Кримської організації Національної спілки художників України у Сімферополі працювала виставка картин „Поточна дійсність. Побутовий жанр в образотворчому мистецтві – графіка, скульптура, живопис”. Експозицію було створено Асоціацією заповідників та музеїв

Криму, Кримською організацією НСХУ, Об'єднанням мистецтвознавців і художніх критиків Криму спільно з Республіканською універсальною науковою бібліотекою ім.

І. Франка. Це п'ята художня виставка, присвячена пам'яті кримського мистецтвознавця і художника Р. Подуфалого. Та хоча цю серію виставок розпочато 2009 року, але „Поточна дійсність” стала першою за 30 років експозицією, присвяченою саме побутовому жанру в живописі. А раніше ці виставки об'єднували мистецькі твори різних напрямів і жанрів. Як правило, на них були представлені разом із маститими майстрами і художники-початківці. А сам побутовий жанр через низку причин практично випав із поля зору кримських художників, більшість яких вважає його анахронізмом. І тим ціннішою стала ініціатива організаторів, які порушили цю проблему. Бо, як неодноразово підкреслювали мистецтвознавці, за останні десятиліття в Криму не було повноцінної виставки, яка більш-менш показала б стан і, головне, розвиток чи занепад побутового жанру. На виставці було зібрано 81 роботу 49 художників. „Різноманітність стильової палітри представлених на виставці робіт, їхня глибина і своєрідність проникнення в тему побутового жанру, а, іноді й абсолютно нове, сучасне прочитання жанрової картини – ось ті характерні риси, які властиві експозиції”, – зазначали організатори виставки. Експозицію органічно доповнювала виставка книжок „Жанровий живопис”, підготовлена співробітниками Республіканської універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка. В останній день роботи виставки відбулася творча зустріч художників автономії з мистецтвознавцями Криму, під час якої було зроблено спробу намітити шляхи для розвитку цього жанру образотворчого мистецтва. Таким чином, організатори цієї програмної виставки замахнулися фактично на те, щоб розпочати новий етап у живописі України, максимально наблизити образотворче мистецтво до життя й естетичних потреб глядача [65].

Кримське відділення Національної спілки художників України презентувало в Сімферополі велику виставку – 114 живописних робіт ялтинських митців. У заході брали участь народні художники України С. і Л. Джус, заслужений художник України Т. Джус, заслужені художники АРК Н. Величко, В. Бабочієв, Е. Щеглова, О. Русакова, Є. Риман, В. Сяров та інші. Виставка цілком підтвердила висновки мистецтвознавців про те, що в українському живописі існує окрема, південно-бережна художня традиція. У пресі писали, що ялтинські художники працюють з палітрою просто – беруть на пензлі багато яскравого сонця, багато небесної сині, багато хвилюючого моря і складають це все в картини, які відображують велику радість, відчуття єдності людської душі і всього світу, переддень світлого щастя. А для представлених на виставці робіт була характерна легка техніка і сонячна енергія мазків, по-справжньому південна гамма кольорів картин, повна світла, люди в оточенні гір і моря вселяють відчуття свята життя, чим і є для багатьох цей край. Ця величезна виставка була покликана, окрім іншого, відкрити новаторські прийоми, техніку, сюжети. І це, на думку фахівців, вдалося [66].

Персональна виставка вітражів і графіки кримського художника-монументаліста С. Селезньова також експонувалась у сімферопольському

Будинку художника. Мистецтво вітражів зародилося в Європі, а в нашій традиції з'явилося порівняно нещодавно. Довгий час вітражами прикрашали лише значні будівлі культурного призначення: театри, книгозбірні, музеї. Зараз вітражами стали прикрашати і приватні будівлі. Тож, на виставці особливу увагу привертала саме монументальні роботи С. Селезньова з кольорового скла. „Я працюю в старовинній техніці, яку придумали тисячу років тому: використовую свинець і паяння. Квадратний метр свинцю важить практично десять кілограмів, плюс скло – виходить двадцять-двадцять п'ять кілограмів”, – підкреслив С. Селезньов. Нині твори митця перебувають у музейних колекціях Росії, Фінляндії, Кувейту, Ізраїлю, і звичайно ж, у Сімферопольському художньому музеї [67].

Звісно, у стислому огляді можливо згадати лише про невелику частину художніх виставок у регіонах нашої держави. Але вже сама їх кількість свідчить про доволі продуктивний розвиток образотворчого мистецтва в областях. На початку 2013 року директор Інституту проблем сучасного мистецтва

В. Сидоренко зазначав, що „мистецтво стає справді потрібним для суспільства лише тоді, коли воно розвиватиметься не тільки в столиці”. І численні виставки у регіонах у черговий раз засвідчили, що образотворче мистецтво вже давно плідно розвивається не тільки у столиці, а й у регіонах [68].

Художні виставки, що протягом року тривали на теренах нашої держави, дали змогу художникам продемонструвати свої нові роботи, мистецтвознавцям та критикам зорієнтуватися у найсучасніших тенденціях українського мистецтва, а пересічним глядачам долучитися до яскравих здобутків вітчизняних митців. На жаль, сучасне українське образотворче мистецтво відчуває певний брак компетентної мистецтвознавчої критики, а відгуки на виставки, що друкуються на сторінках преси, досить часто виявляються поверховими. Але, звісно, ніяке професійне висвітлення мистецьких процесів на сторінках преси не замінить самого образотворчого мистецтва. І тут важливо пам'ятати, що живопис, графіка, пластика, декоративно-ужиткове мистецтво є невід'ємною частиною національної культури, джерелом духовного розвитку і задоволення естетичних потреб суспільства. І якщо мистецтвом не проглянути світ поза загальною межею, то ним усе ж таки посилюється свідомість і розуміння явищ, що оточують нас фізично й метафізично. Саме тому, представлений на численних виставках доробок художників засвідчує значний потенціал нашого народу, сприяє створенню позитивного іміджу України в світі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Маричевська О. Всеукраїнські виставки НСХУ / Маричевська О. // Образотворче мистецтво. – 2013. – №1. – С. 28.
2. У Харкові відкриється Всеукраїнська художня виставка „Мальовнича Україна” / Прес-служба Міністерства культури України // http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246346174

3. Катаєва М. Палітра вітчизняного мистецтва / Катаєва М. // Хрещатик. – 2013. – 16 жовт.
4. Всеукраїнська виставка до Дня художника / Інф. // <http://direkciya.com.ua/events/4>
5. Всеукраїнська виставка до Дня художника / Інф. // <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/341647>
6. Катаєва М. Всі барви українського живопису / Катаєва М. // Хрещатик. – 2013. – 11 черв.
7. Шапіро О. Подарунок видавцеві й читачеві / Шапіро О. // День. – 2013. – 20 лют.
8. Катаєва М. У Будинку художника знайомлять з молодим мистецтвом / Катаєва М. // Хрещатик. – 2013. – 20 серп.
9. Кущ С. Про дружбу, прихильність та відданість / Кущ С. // День. – 2013. – 25–26 січ.
10. Загаєцька О. Подих всеукраїнських виставок / Загаєцька О. // Образотв. мистец. – 2013. – №1. – С. 29.
11. Франчук В., Карпець Я. Валерій Франчук: „Хочу відчутти, що моїй країні потрібні творчі люди” / Франчук В., Карпець Я. // Сіл. вісті. – 2013. – 31 січ.
12. Жук О. Мистецтво для багатих і не тільки / Жук О. // Україна молода. – 2013. – 14 листоп.
13. Катаєва М. Арт-форум в „Арсеналі” презентує проекти / Катаєва М. // Хрещатик. – 2013. – 21 листоп.
14. Щербань Н., Скрябіна С. Ляльку на ім'я Горобчик визнали найкращою / Щербань Н., Скрябіна С. // Уряд. кур'єр. – 2013. – 20 квіт.
15. Козирєва Т. Біля печей – хрестоматійні особи / Козирєва Т. // День. – 2013. – 8 жовт.
16. Мельник О. Аби не дати печам згаснути / Мельник О. // Уряд. кур'єр. – 2013. – 18 груд.
17. Козирєва Т. Від Сельського – до сьогодні / Козирєва Т. // День. – 2013. – 6 лист.
18. Московцева В. „Сіль” натхнення на Чумацькому шляху. – Запоріж. правда. – 2013. – 30 трав.
19. Шот М. Гарна, святкова, весела, мов Великдень / Шот М. // Урядовий кур'єр. – 2013. – 27 квіт.
20. У Мистецькому Арсеналі влаштують „Одеську школу” / Інф. // Демократ. Україна. – 2013. – 7 черв.
21. Катаєва М. Одеське мистецтво переїхало до Києва / Катаєва М. // Хрещатик. – 2013. – 18 черв.
22. Одеська школа: традиції та актуальність / Прес-служба Мистецького арсеналу // Образотв. мистец. – 2013. – № 2. – С. 146–147.
23. Клименко В. ПінчукАртПрайд / Клименко В. // Україна молода. – 2013. – 5 лист.
24. Кущ С. Про красу в усіх проявах / Кущ С. // День. – 2013. – 24 квіт.

25. Куш С. Мистецтво малювати сміючись / Куш С. // День. – 2013. – 4 квіт.
26. Євтушенко О. „Картинки”, які руйнували СРСР / Євтушенко О. // Україна молода. – 2013. – 9 квіт.
27. „Орієнтація на місцевості” / Інф. // Демократ. Україна. – 2013. – 24 трав.
28. Кириленко Т. Сад любові Валерія Франчука / Кириленко Т. // Уряд. кур’єр. – 2013. – 18 квіт.
29. Єфремова В. Майстер декоративно-прикладного мистецтва / Єфремова В. // Хрещатик. – 2013. – 25 січ.
30. У Музеї історії Києва відбудеться виставка Івана Марчука / Інф. // Хрещатик. – 2013. – 15 серп.
31. Київський пленер „Денний стаціонар” / Інф. // <http://www.kmrm.com.ua/rus/vistavki/1023>
32. Беляєва М. У музеї іграшки розповідають „Лялькові історії” / Беляєва М. // Хрещатик. – 2013. – 13 берез.
33. Понад 100 робіт заявлено для участі в проєкті „Київ назавжди. Kyiv forever” / Інф. // Хрещатик. – 2013. – 22 лют.
34. Ковальова В. Душевна мить забарвлює картину / Ковальова В. // Уряд. кур’єр. – 2013. – 19 січ.
35. Галереї Києва / Інф. // <http://art-galleries.virtual.ua/?locality=kyiv>
36. Гордійчук І. „Триптих”: життя після... життя / Гордійчук І. // День. – 2013. – 18 квіт.
37. Ревчук К. П’ятнадцять полотен, які повернуть вам літо / Ревчук К. // День. – 2013. – 8 жовт.
38. Нестеренко А. 10150 метрів над землею / Нестеренко А. // Голос України. – 2013. – 23 лют.
39. Стельмашевська О. „Застиглі в року” / Стельмашевська О. // Стельмашевська О. // День. – 2013. – 25 квіт.
40. Савицька О. Тяжіння Європи / Савицька О. // День. – 2013. – 5 черв.
41. Антоненко А. Гуцульський колорит і справжні чоловіки / Антоненко А. // День. – 2013. – 25–26 січ.
42. Кращі малюнки ручкою від українських митців – виставка в Києві / Інф. // http://gazeta.ua/articles/culture/_kraschi-malyunki-ruchkoju-vid-ukrajinskih-mitciv-vistavka-v-kievi/534177
43. Щербань Н. Картини Сергія Поноченюка можна роздивлятися руками / Щербань Н. // Урядовий кур’єр. – 2013. – 13 черв.
44. Агрест-Короткова С. Мистецтво на папері / Агрест-Короткова С. // День. – 2013. – 21 берез.
45. Янко Л., Фіалко Д. Галерист Леонора Янко: „Просувати наших митців за кордоном не так і складно” / Уряд. кур’єр. – 2013. – 30 квіт.
46. Катаєва М. П’ять художників під одним дахом / Катаєва М. // Хрещатик. – 2013. – 16 жов.

47. Бедзир В. Арт-дім, який збудував Ілько / Бедзир В. // Уряд. кур'єр. – 2013. – 5 квіт.
48. Бедзир В. Долоньки єднають митців / Бедзир В. // Уряд. кур'єр. – 2013. – 8 лист.
49. Козак І. Гобеленова палітра / Козак І. // Голос України. – 2013. – 23 лют.
50. Левицька Л. Розмовляв зі скульптурами, як із живими людьми / Левицька Л. // Голос України. – 2013. – 21 груд.
51. Шот М. Пише ікони тільки після молитви / Шот М. // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 берез.
52. Вертіль О. Вибране Миколи Жулінського / Вертіль О. // Уряд. кур'єр. – 2013. – 17 квіт.
53. Вертіль О. Південні пейзажі із настроєм / Вертіль О. // Уряд. кур'єр. – 2013. – 23 берез.
54. Мельник В. Життя врятувала майстерність портретиста / Мельник В. // Уряд. кур'єр. – 2013. – 11 квіт.
55. Якименко М. Він малював історію / Якименко М. // Голос України. – 2013. – 21 берез.
56. Скрипник В. Вишила портрети видатних особистостей / Скрипник В. // Голос України. – 2013. – 17 трав.
57. Тютюнник Є. Норвезький феномен українського будяка / Тютюнник Є. // Уряд. кур'єр. – 2013. – 16 січ.
58. Мельник П. У „Єлисаветграді”, на Пашутінській... / Мельник П. // Голос України. – 2013. – 5 січ.
59. Біблійні сюжети змагаються з модерном / Сосницький Л. // Голос України. – 2013. – 12 січ.
60. Антіпова А. „Розгерметизація музейного універсуму” / Антіпова А. // Голос України. – 2013. – 12 жовт.
61. Капуста М. Цвіт молодості / Капуста М. // Голос України. – 2013. – 15 черв.
62. Чернова О. Зимовий настрої у „Арт-Донбасе” / Чернова О. // День. – 2013. – 18 груд.
63. Кущ Л. Маски: весело та оригінально / Кущ Л. // Голос України. – 2013. – 23 січ.
64. Білозерова Л. Поезія дзвіночків від знаного майстра / Білозерова Л. // Голос України. – 2013. – 13 берез.
65. Семена М. „Ясний, людяний і світлий...” / Семена М. // День. – 2013. – 23 січ.
66. Семена М. Час думати про літо / Семена М. // День. – 2013. – 5 лют.
67. Авдашкова Т. Вітражі на суходолі й навіть у морі! / Авдашкова Т. // День. – 2013. – 19–20 квіт.
68. Сидоренко В., Багацька Л. Віктор Сидоренко: „Україні потрібно починати утверджуватися саме з мистецтва” / Сидоренко В., Багацька Л. // День. – 2013. – 10 січ.

Матеріал підготував

Бурнашов І. Ю.,
зав. сектором відділу наукового
аналізу і узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування ***І. Г. Піленко***

Підписано до друку 28.02.2014. Обл.-вид. арк. 1,75. Б/т. Зам. 24. Безплатно

Ротапринт НПБ України, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12